

Noordwesten, en met de toppen naar het Zuidoosten, toont duidelijk, dat zij niet van elders aangevoeld, maar op den bodem, waarop zij groeiden, omver gesmeten zijn.

De gissing, dat de veenen uit deze Cimberfche overstroming ontfaan zijn, krijgt eenen hoogen graad van waarfchijnlijkheid, uit het bericht van den Romeinschen gefchiedfchrijver FLORUS, (*) die ons verhaalt: „ dat de *Cimbren*, *Teutonen* en *Tigurinen*, „ van de uiterfte grenzen van Gallien vluggende, „ daar de zee hunne landen overfloemd hadde, „ eene nieuwe woonplaats op den aardboden zochten, „ en dat zij, van Gallien en Hispanien uitgefloten „ zijnde, zich naar Italië wendden, gezanten aan den „ Romeinschen veldheer SILANUS en aan den Senaat „ te Rome zedende, met verzoek, dat het Romein- „ fche volk, hun eenig land, als eene krijgsbezolding, „ wilde inruimen, onder aanbieding, van hunne han- „ den en wapenen, ten dienst der *Romeinen*.”

Dit verzoek afgeflagen zijnde, zochten zij, door de kracht der wapenen, hun oogmerk te bereiken. (†) Hun leger in drie deelen verdeeld hebbende, vielen zij de *Romeinen* aan. In meer dan eenen slag bleven zij overwinnaars. Eindelijk werden eerst de *Teutonen*, en daarna de *Cimbren*, door MARIUS, den veldheer der

(*) Lib. III. cap. 3.

(†) De krijg tusfchen de *Cimbren* en *Romeinen* begon in het jaar 640, na de flichting van Rome, ten naaste bij 110 jaren voor de geboorte van CHRISTUS. Tac. de vitu morib. & pop. Germ. cap. 37.

der *Romeinen*, verflagen. Van de *Teutonen* bleven 150 duizend dood. Hun koning THEUTOBACHUS werd gevangen genomen, en in triomf te Rome rond gevoerd. Dit gevecht had plaats bij *Aque Sectia*, het tegenwoordig Aix in Provence, in Frankrijk. De *Cimbren* kregen de nederlaag bij Vercelles of Vercelleë in Italië. Van hen bleven 140 duizend dood, terwijl meer dan 60 duizend, met hunne veldheeren CLODIC en SESORIX, gevangen genomen werden. Men verkocht ze aan de meestbiedenden. De opperhoofden BAJORIX en LUICH sneuvelden, niet ongewroken, in den slag; de anderen bragten zich zelve om het leven. Zoodra de *Romeinen* de mannen verflagen hadden, zochten zij de legerplaatsen op, waar de vrouwen en kinderen zich tusfchen wagens en karren verschanst hadden. Uit dezen wagenburg weerden zij, met spiefen, ftrijdbijlen en andere wapenen, vriend en vijand, hardnekkig af. Maar eindelijk ziende, dat alle tegenftand vruchteloos was, deden zij aan MARIUS het voorftel, dat zij zich overgeven zouden, mits hare vrijheid en eer behoudende. De trotsche MARIUS, wees dit voorftel van de hand. Nu werden deze vrouwen wanhopig. Zij smoorden hare kinderen onder hare armen, of maakten ze door andere middelen van kant, en bragten daarna zich zelve om het leven. Sommige maakten ftrikken van hare haren, en hingen zich daarmede, aan de hoornen en staarten der osfen, of aan de boomen en de wagens, op. Onder anderen, vond men eene moe-

der aan eenen disselboom hangen, met twee kinderen aan hare voeten. De *Romeinen* zelve waren ontroerd over dit ijsfelijke schouwspel, waarvan de menschheid gruwet.

De *Tigurinen* vlugten na deze nederlaag, en verstrooiden zich. — De lezer verschoone dezen uitslap. (*)

De *Cimbren* waren de bewoners van die landen, welke nu Sleeswijk, Holstein en Jutland heeten, en tusfchen de Noord- en Oostzee gelegen zijn. De *Teutonen* fchijnen naburen der *Cimbren* geweest te zijn, en door dezelfde overflooming der zee hunne landen verloren te hebben. De *Tigurinen* zijn Zwitfers, welke zich vrijwillig, misfchien bekoord door den buit, dien zij te gemoet zagen, bij de *Cimbren* en *Teutonen* voegden.

De *Cimbersche vloed* is dan eene overflooming der Noordzee, aan welker kusten die volken woon- den, die, door deze overflooming, gedwongen werden elders een verblijf te zoeken.

De vloed fchijnt met een ontzettend geweld, de gewesten aan de Oost- en Noordzee gelegen, over- stroomd te hebben.

Bij het afloopen van het water verzamelde zich het ligt en drijvend goed, b. v. wier, riet, gras, blade- ren, hout, enz. in de lagere landen. Waar voorheen fchoo-

(*) Die hiervan meer begeert te weten, leze E. M. ENGEL- BERTS Aloude Staat der Nederlanden I Deel bl. 205—264.

Tang,
Suez
gras

fchoone bosfchen en weidelanden waren, daar zag men nu modderpoelen, welke boven met eenige wa- terplanten hier en daar begroeid waren. Van tijd tot tijd droogden deze meren uit, en uit de overblijffelen van dezelve, uit flijk, wier, gras en hout, ontftond eene vaste maffe, welke wij *veen* noemen. In de eerste jaren, na de opdrooging, was dit veen een be- vend of fchuddend land, gelijk sommige veenen nog zijn; maar door langheid van tijd, en vooral, door het graven van slooten en greppels, heeft het eene vastigheid verkregen, welke het bouwland zeer nabij komt. (*)

Opmerkelijk is het, dat onder het veen, op ver- fcheidene plaatfen, houtskolen gevonden worden, en dat sommige opgedolvene boomen rondom verbrand zijn; waaruit men met genoegzame zekerheid kan opmaken, dat water en vuur zich vereenigd hebben, om deze landen te verdelgen. Hetgeen echter voor ruim twee duizend jaren een oordeel was, is thans een zegen. De overflooming, die den *Cimbren* en *Teutonen* van alle middelen van beftaan beroofde, en hen noodzaakte naar Italië de wijk te nemen, waar zij onder het zwaard der *Romeinen* vielen, verfchaft nu aan duizenden brood en brandftof. Hoe vele geringe menschen, vinden in het bearbei- den der veenen hun beftaan, en waarmede zouden wij, bij gebrek aan hout en fteenkolen, ons in den

F 2

win-

(*) PICARDT. Antiquiteiten, bladz. 34—40.

winter verwarmen, wanneer onze veenen geen' turf opleverden? Wie erkent dan hier, met mij, den vinger eener Voorzienigheid niet, die den ramp der vroegere eeuwen, in eenen zegen der volgende veranderd heeft? (*)

(*) Het gebruik van den turf als brandstof, schijnt eerst in de middeleeuwen opgekomen en, bij de van tijd tot tijd afnemende boschen, algemeen geworden te zijn. Men leest in *de chronique of historische geschiedenis van Vriesland*, door WINSEMIUS, op het jaar 1215:

„ De Woldluiden die nu nieuwe manieren van goed te
„ ghewinnen, in het graven van den *torff* gevonden hebben
„ in voortiiden onbekend ofte ten minste so seer gemeen
„ niet, hebben oock uit goeden yver ten tyden van den
„ abt SCARDUS, die seer godsdienstich en nederich was, het
„ klooster *Mariengaerd* veele veenen, in ende omtrent Bec-
„ casien geschoncken.”

De oudste vermelding van deze brandstof in de middeleeuwen, die BECKMAN heeft kunnen opsporen, komt voor in eenen giftbrief van den Stichtschen abt LUDOLF, waarbij deze abt in het jaar 1113 aan zekere kloostervrouwen het vrij gebruik van turf, uit zijne veenlanden, toestaat. Men zie *het Letterkundig Magazijn van wetenschap, kunst en smaak*, voor het jaar 1820 N° 1, in het Mengelwerk, bl. 26.

VIJFDE HOOFDSTUK.

OVER DEN OORSPRONG EN DE LOTGEVALLEN
DER BOERSCHAPPEN, EDELE HOVEN, STE-
DEN, VLEKKEN, DORPEN EN KLOOSTERS.

I. Boerschappen.

Ik begin met de boerschappen, omdat die veel ouder zijn, dan de steden en dorpen. (*)

Westphalen bestond eudtijds uit enkele hier en daar verstrooid liggende hoven, van welke de bezitter de vrije en volkomene eigenaar was; want van pacht, leen en lijfeigendom wist men in de vroegste tijden niets. Een zeker aantal van zulke hoven maakte eene boerschap uit, die doorgaans den naam van den oudsten en voornaamsten hof voerde. De kinderen, kleinkinderen en verdere huisgenooten van den bezitter en eigenaar van dien eersten hof, schijnen de aanleggers van de overige hoven geweest te zijn. De oudste hof bleef altoos de eerste en voornaamste in rang. De bezitters der andere hoven verzamelden zich daar tweemaal in het jaar, tot het houden van een vreugdefeest, en bragten een gedeelte van hunne vruchten, of ook wel een stuk jong vee,

F 3

(*) Hoe oud mogen sommige boerschappen wel zijn? De menigte der bij dezelve opgedolvene urnen toont duidelijk, dat zij voor duizend jaren reeds aanmerkelijk bevolkt waren.

vee, tot den maaltijd mede. Een groot vreugdevuur werd bij deze gelegenheid, gedurende eenige dagen onderhouden. Men handelde dan over de gemeenschappelijke belangen der boerschap; men beraamde huwelijken, en maakte de plaats gehad hebbende sterfgevallen bekend. Ontstonden er op die vreugde dagen oneenigheden, hetwelk bijna onvermijdelijk was, dan trad het hoofd van den oudsten hof in het midden en vereenigde de twistende partijen. Hadden de bezitters der hoven op eenen anderen tijd verschil gehad, dan bragten zij hunne klagten nu voor de algemeene vergadering, en beide partijen berustten in het vonnis, hetwelk hunne medebroeders velden. Was de tot het feest medegebragte voorraad ten einde, en de tot het vuur bestemde houthoop verbrand, dan ging de vergadering uit een. Elk keerde naar zijne woning terug, en verhaalde aan zijne huisgenooten, wat op het feest voorgevallen was.

Dergelijke zamenkomsten werden *boerspraken* genaamd, dewijl alle bezitters der hoven te zamen kwamen, om over het algemeen belang te spreken. Ook droegen zij den naam van *boergeregten*, omdat alle gerezene verschillen hier bijgelegd, of door een vonnis der gemeente afgedaan, werden. Daar deze *boerspraken* of *boergeregten*, bij den oudsten of voornaamsten hof gehouden werden; zoo werd deze hof ook de geregtshof, en de boergeregten of boerspraken, ook wel hofgeregten of hofspraken, genaamd.

De bezitter van den oudsten hof, was dan de
hoofd-

hoofdman der boerschap en de markenregter derzelve. (*)

Van tijd tot tijd werd de boerschap vergroot. De zonen en dochters, knechten en dienstmaagden der oude hoven bouwden, met toestemming en bewilliging van den hoofdman en de overige boeren, op eene welgelegene plaats, eene woning, en verkregen zoo veel grond als zij bewerken konden. (†)

Daar echter zulk eene nieuw aangelegde boerenplaats eerst, na vele jaren, in eenen goeden staat geraakte, zoo konden de nieuwe hoven onmogelijk gelijke lasten met de ouden dragen; maar daarentegen hadden zij ook geene aanspraak, op alle voorregten der ouden. Deze laatste hadden eene volle *waar*, eene *echte stem* bij de hofspraak, een *echt woord* bij de markenspraak. De nieuw aangekomene hadden geene *echte* volle stem, gelijk ze ook geene volle *waar* hadden. Hunne erven waren veel kleiner en werden daarom *kortzen* genoemd. (**)

F 4

Het

(*) De erfboerscholten, welke die hoven thans bewonen, zijn nog in onzen tijd, de voornaamste ingezetenen der boerschap; zij zijn, als ware het, de burgemeesters derzelve en genieten dikwijls eenige voorregten boven de anderen.

(†) KINDLINGER meent, dat voor deze vergunning, somtijds eene ton bier gegeven, somtijds eene geringe jaarlijkse afgave bedongen werd, welke in een of meer ponden was bestond en naderhand aan de kerken geschonken is.

(**) KINDLINGER. Munsterische Beiträge zur Geschichte Westphalens, II Band § 1—4.

Mö.

Het Lijfeigendom.

Men kende in de vroegste tijden geen lijfeigendom of geene dienstbaarheid.

Na de vereeniging der Saksen met het rijk der Franken waren, de eersten zoo wel als de laatsten, verpligt, aan de rijksoorlogen deel te nemen. Ieder boer moest, op bevel van den graaf, ten strijde uittrekken. De bischoppen en abten wisten intusschen, voor de op hunne goederen wonende meijers, vrijheid van den krijgsveld te verwerven. Dit bewoog vele vrije en onafhankelijke bezitters, hunne erven aan een klooster of geestelijk gesticht op te dragen, om in de bescherming van den bischop of kloostervoogd, gelijk anderen, te deelen, en, door zijne tusschenkomst, van den krijgsveld bevrijd te worden. Het vermogen der geestelijken, en derzelver invloed op de belangen van het gemeen, groeiden daardoor van dag tot dag aan, en de graven moesten derhalve op middelen denken, hunne magt op gelijke wijze, te

MÖSER, in zijne Osnabruckische Geschichte, I Theil § 2, zegt hiervan: Erven, geheele en halve, schijnen de eerste plantingen te zijn. *Markkotten* daarentegen, van welke 6 of 8, of ook wel 16, op een erf gaan, schijnen later aangekomen te zijn, en hebben, noch *echtwoord*, noch *waar*, noch *stem* in de gemeente, bijgevolg den regel tegen zich en niet meer regt, dan hun kennelijk toegestaan is. Zij zijn, als geringe en arme lieden, niet tot de gemeene lasten en voordeelen getrokken. Tot dat men hun eindelijk iets vergund en opgelegd, bijgevolg, eenige gemeenschap toegestaan, heeft.

te bevestigen en uit te breiden. Zij bewilligden dan, gelijke bescherming en bevrijding van den krijgsveld, aan diegenen, welke hunne goederen, op de eene of andere wijs, aan hen opdragen zouden. Vele grondbezitters gaven aan de bescherming van den graaf de voorkeur, boven die der geestelijken, en droegen hunne erven in eigendom aan dezelve op, om maar van den lastigen heerban verschoond te blijven.

Hierin schijnt men den oorsprong van het lijfeigendom te moeten zoeken. (*)

Tienden.

De tienden werden, door keizer KAREL DEN GROOTEN, ter verzorging der geestelijkheid, ingevoerd. De Saksen hadden daar veel tegen, maar KAREL verklaarde, dat *edelen, weeren en luiden*, de tiende van alles, wat zij hadden, op Gods bevel, geven moesten. (†) Men weet zeker, dat KAREL die wet

F 5

ge-

(*) KINDLINGER. Geschichte der älteren Grafen, IIe Abtheilung § 5—8.

Velen geloofden ook in die dagen, dat men God, een aangenaam offer bragt, wanneer men zijne goederen of zich zelve, aan den dienst der kerk wijdde, en dat men daardoor zijne misdaden verzoenen en den hemel verwerven konde.

KINDLINGER. Munsterische Beiträge zur Geschichte Deutschlands. I Band, bladz. 25.

MÖSERS. Osnabruckische Geschichte, II Theil Dor. 21 & 22.

(†) Caroli M. capitulatio de partibus Saxoniae Art. XVI bij FÜRSTENBERG Monum. Paterborn. pag. 301—304.